

ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті проаналізовано структуру та умови розвитку педагогічної свідомості вчителя, обґрунтовано методологічні підходи і принципи становлення педагогічної свідомості; розкрито фактори впливу на формування наукової педагогічної свідомості студентів у процесі навчання; обґрунтовано технологію розвитку педагогічної свідомості майбутніх вчителів та визначені рівні її сформованості.

Ключові слова: педагогічна свідомість, структура педагогічної свідомості, умови розвитку свідомості, контекстний підхід до навчання, технологія розвитку свідомості.

Згідно з вимогами Державного освітнього стандарту у випускника педагогічного вищого навчального закладу мають бути сформовані здібності до: педагогічного цілетворення; аналізу педагогічних ситуацій; проектування та організації ефективних освітніх процесів; організації міжособистісної взаємодії та спілкування дітей, у яких формуються адекватні даному віковій свідомість, мислення, діяльність; рефлексії процесу та результатів педагогічної діяльності [2, с. 7]. Так, на сучасному етапі розвитку суспільства конкурентоспроможним ресурсом діяльності педагогів є не тільки спеціальні знання, володіння інформацією, а й здатність до особистісного розвитку й виходу за межі нормативної діяльності, уміння створювати й передавати цінності, що нерозривно пов'язане з розвитком у майбутніх учителів педагогічної свідомості, яка є сукупністю педагогічних ідей, цільових настанов, що стали орієнтирами педагогічної діяльності як цілісна система орієнтацій і цінностей суспільства й індивіда. Різним рівнем розвитку педагогічної свідомості визначаються цілі, принципи, зміст, методи, засоби, форми, а також умови здійснення педагогічної діяльності. Саме розвиток свідомості спонукає до вдосконалювання педагогічної діяльності. Свідомість є умовою і виявом самореалізації й саморегуляції особистості вчителя. Як показано в дослідженні Л. М. Мітіної [9], високий рівень педагогічної свідомості вчителя не просто позитивно впливає на ефективність педагогічної діяльності, а й є фундаментальною умовою професійного розвитку педагога. Тому вирішення проблеми формування педагогічної свідомості ще на етапі підготовки у вищому навчальному закладі визначає міру й спосіб оволодіння вчителем ключовими компетенціями та є перспективним для сучасної професійної освіти.

Вивчення й аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу відзначити, що досліджуваній проблематиці присвячені праці значної кількості філософів, психологів, педагогів. Різні аспекти педагогічної свідомості як явища дійсності й категорії науки вивчалися І. Лернером і В. Сластьоніним. Філософські та соціальні аспекти розвитку і становлення

педагогічної свідомості досліджено В. Філіпповим і Л. Беляєвою. Педагогічні аспекти свідомості при аналізі співвідношення філософії та педагогіки розглядали Н. Горбачова, М. Кобзева, М. Мамардашвілі, К. Шварцман; структуру і рівні свідомості – В. Маслов. Повсякденну свідомість у її взаємодії з науковою свідомістю досліджували В. Белов, В. Бутенко, В. Горелова, Л. Задорожна, генезис наукової педагогічної свідомості – С. Днепров. Найважливіший прояв педагогічної свідомості – творча спрямованість педагогічної діяльності – вивчався Ю. Азаровим, В. Андрєєвим, В. Беспалько, Л. Зоріним, Л. Кабановою, В. Кан-Каликом, М. Поташником, С. Сисоевою. Науковцями досліджувались: найважливіші елементи педагогічної свідомості – особистісний сенс як педагогічний фактор, ціннісні орієнтації, професійна спрямованість, інтуїція, педагогічна комунікації, вольові прояви педагога (В. Абакумова, Є. Волков, Л. Гаврилова, С. Гільманов, Н. Курганова, Н. Мачикіна); функції педагогічної свідомості – суб'єктність і інтроспекція, педагогічна рефлексія, передбачення і прогнозування, діагностика, комунікація (О. Анісімова, А. Белкін, С. Васьківська, Б. Гершунський, В. Загвязинський, Р. Карпова та ін.); аутопсихологічна компетентність як найважливіший фактор розвитку свідомості (А. Бодалєв, А. Гусєва, О. Донцов, М. Секач, Л. Степнова та ін.); взаємозв'язок між адекватністю самосвідомості вчителя, його продуктивністю і рівнем розвитку свідомості (В. Козієв); професійна самосвідомість як складова педагогічної свідомості, що являє собою єдність трьох підструктур – когнітивної, афективної і поведінкової (Р. Метельській, Н. Кузьміна).

Але, незважаючи на багатоаспектність наукових пошуків, які присвячені вивченню свідомості вчителя, багато питань цієї складної теми залишаються не з'ясованими. Зокрема, існує суперечність між наявністю уявлень про необхідність розвитку наукової педагогічної свідомості і майже повною відсутністю практичних розробок процесуального аспекту її формування у майбутніх педагогів, що й визначило вибір теми дослідження.

Мета статті – розкрити зміст та особливості впровадження технології розвитку педагогічної свідомості майбутнього вчителя

Виклад основного матеріалу. Свідомість є формою відображення об'єктивної дійсності в психіці людини, при якому проміжним фактором виступають елементи суспільно-історичної практики, що дають змогу будувати загальноприйняті мапи світу [12, с. 143]. Наявність у людини свідомості означає те, що у неї в процесі життя, спілкування, навчання формується система узагальнених знань, через яку вона може усвідомлювати все, що її оточує, і саму себе, упізнавати явища дійсності через їх співвідношення з цими знаннями. Відповідно, педагогічна свідомість відображає і, насамперед, визначає сутність, зміст, структуру й спрямованість педагогічної діяльності. І. Лернер *педагогічну свідомість* визначає як сукупність педагогічних ідей, цільових настанов, що стали орієнтирами й інструментами педагогічної діяльності, як цілісна система орієнтацій і цінностей суспільства та індивіда. Ним дуже точно була визначена сутність змісту пе-

дагогічної свідомості – взаємодія мети й мотивів педагогічної діяльності: “...необхідно, щоб цілі школи стали мотивом учителів” [7, с. 58].

Педагогічну свідомість розрізняють за обсягом і змістом. У *соціологічному аспекті* аналізу виділяють *суспільну й індивідуальну педагогічну свідомість* [2; 5]. Слід визнати, що І. Лернер не був вільний від ідей колективної свідомості і розвиток педагогічної свідомості зводив до необхідності прийняття загальних і окремих суспільних цілей у вигляді внутрішньої установки особистості, спрямованості професійної діяльності [7]. На нашу думку, сутність педагогічної свідомості полягає в побудові певної сукупності змістів, значень і перспектив майбутньої педагогічної діяльності. Від ступеня їхньої глибини, повноти й адекватності реальності залежить успіх такої діяльності. Педагогічна свідомість відображає, насамперед, аксіологічну сутність явищ педагогічної дійсності, діяльності вчителів, поводження учнів, їхніх окремих дій. Тому розвиток педагогічної свідомості залежить не тільки від прийняття суспільних цілей, соціальних установок, а й від внутрішніх побудників, які є в кожній людині у вигляді неусвідомлених установок, а у педагога – у вигляді усвідомленої готовності.

У *гносеологічному аспекті* педагогічна свідомість розділяється на *повсякденну*, що спирається на індивідуальний і суспільний досвід особистості, і *наукову*, засновану на сукупності філософських і психолого-педагогічних знань у сполученні з позитивним вітагенним досвідом [8, с. 209]. У змісті повсякденної педагогічної свідомості переважають вітагенний досвід, вироблений на основі осмислення власної педагогічної діяльності, а також традиції, звичаї народної педагогіки. У змісті наукової педагогічної свідомості на теоретичному рівні розвитку переважають методологічні (шляхи пізнання педагогічних явищ і цілі педагогічної діяльності), теоретичні (педагогічні принципи й зміст освіти) й загальнопедагогічні (загальнодидактичні) знання. На методичному рівні розвитку наукової свідомості переважають прикладні (методики, технології й умови) й частково-прикладні (форми, методи й прийоми) педагогічні знання. Відповідно до мети статті, наше дослідження спрямовано на вивчення розвитку наукової педагогічної свідомості (в подальшому викладі – “педагогічної свідомості”).

Структуру педагогічної свідомості становлять п'ять основних взаємозалежних між собою компонентів: інтелектуальний, вольовий, моральний, емоційно-почуттєвий, мотиваційний [2; 5; 8]. Між собою вони перебувають у взаємозумовленому зв'язку системного характеру.

В основі *інтелектуального компонента* педагогічної свідомості перебуває педагогічне мислення. У процесі осмислення педагогічної інформації з'являються педагогічні знання, які у вигляді різноманітних понять, категорій і теорій, пов'язаних з освітою, вихованням і навчанням становлять зміст педагогічної свідомості. Фактом педагогічної свідомості ідея або норма дії стає тоді, коли вона здобуває значення мотиву діяльності. *Вольовий компонент* утворюють педагогічний обов'язок і моральна відповідальність. Цей компонент визначає моральну спрямованість, дійсність,

стійкість і інтенсивність педагогічної діяльності. *Емоційно-почуттєвий компонент* становлять любов до дітей, педагогічна інтуїція, уява, емоційність, ейдетична вітагенна пам'ять. Вони сприяють підвищенню привабливості педагогічної діяльності для учнів і самих педагогів. На основі цього компонента розвивається важливий елемент педагогічної свідомості – співпереживання (емпатія). *Мотиваційний компонент* педагогічної свідомості включає ціннісні орієнтації й соціальні установки, а також потреби, інтереси й мотиви педагогічної діяльності. Мотиваційна складова зумовлює спрямованість педагогічної діяльності й розвиток відносин. Одним із основних мотивів розвитку педагогічної свідомості виступає персоналізація.

Слід зазначити, що природа педагогічної діяльності не дає змоги тиражувати свідомість, тобто формувати за допомогою традиційного навчання. Педагогічну свідомість не можна задати у вигляді навчальних приписів, розвивати за шаблоном, інструкцією. Її можна удосконалювати шляхом активного включення нових знань про світ через актуалізацію знань про себе, про своє місце в навколишньому світі на основі як міжособистісної, так і опосередкованої взаємодії учасників навчального процесу. Як основні психолого-педагогічні умови розвитку свідомості науковці виділяють [12, с. 143–144]: 1) прийняття студентом смислу того, що він вивчає; 2) організацію продуктивної і творчої діяльності в процесі навчання, в результаті якої виникають нові смисли відносно тих знань, які засвоює студент.

Наш досвід роботи дає змогу виділити також *фактори* впливу на формування свідомості студентів: 1) розвиток пізнавальної активності суб'єктів навчання, яка спрямована на пізнання світу, оточуючих людей і самого себе, що збагачує свідомість, сприяє розвитку творчої особистості, адже пов'язана не тільки з розумінням значень, а й з утворенням нових особистісних смислів; 2) усвідомлення несвідомого, адже образи несвідомого пов'язані з моделями поведінки інших людей, і тому програвання моделей поведінки учасників навчально-виховного процесу на заняттях і їх спільний аналіз сприяє створенню нових моделей поведінки, які мають новий особистісний смисл; 3) формування адекватної самооцінки (як моменту процесу смислоутворення) в процесі навчального співробітництва і власної навчальної діяльності, коли відбувається засвоєння критеріїв оцінювання, їх видів, форм, способів соціального порівняння і оцінювання (в індивідуальному досвіді відбувається її апробація).

Розвиток педагогічної свідомості як типу професійної готовності повинен відбуватися у ситуаціях вирішення професійних проблем у межах навчального процесу. Навчання, у якому за допомогою всієї системи дидактичних форм, методів і засобів моделюється предметний і соціальний зміст професійної діяльності спеціаліста називають контекстним навчанням [10, с. 228]. О. Вербицький інтерпретує контекстне навчання як послідовну декомпозицію змісту професійної діяльності у вигляді системи професійних завдань, що є основним принципом вибору змісту технології контекстного навчання [3]. Відбувається перехід від навчальної діяльності

в її традиційних формах до квазіпрофесійної діяльності й засвоєння різних форм навчально-професійної діяльності.

Розвиток і становлення наукової педагогічної свідомості майбутніх вчителів у концептуальному плані має ґрунтуватися на поєднанні контекстного підходу до процесу навчання студентів із “знанневим” і “задачним”. Ці підходи сформувались на різній емпіричній базі, відрізняються теоретичними основами й розвивають у студентів різні сторони педагогічної свідомості (взяті окремо – вони є однобічними). Сутність “знаннєвого” підходу в підготовці студентів: передати необхідний обсяг психолого-педагогічних знань (одиниця навчання – “порція” педагогічної інформації). “Знаннєвий” підхід розвиває майже винятково інтелектуальну сферу свідомості, причому тільки ту її частину, що пов’язана з педагогічною пам’яттю, зовсім не торкаючись вольової, емоційно-почуттєвої та мотиваційної сфери педагогічної свідомості. Перевага “знаннєвої” підготовки над всіма іншими видами освіти приводить до розвитку формального рівня педагогічної свідомості; утрудняє перехід від навчання до педагогічної діяльності [4; 6]. Основним акцентом “задачного” підходу є вирішення у ході навчання різних педагогічних завдань, питань, ситуацій (одиниця навчання – інтелектуальне вміння, або навіть навичка). Розв’язування педагогічних задач, пошук відповідей на питання інтенсивно розвиває інтелектуальну сферу свідомості. Застосування “задачного” підходу, на відміну від “знаннєвого”, припускає навчання педагогічній творчості; розвиток орієнтовної сторони педагогічної діяльності, від якої значною мірою залежить успіх майбутньої діяльності на новаторському та креативному рівнях. При впровадженні “задачного” підходу зростає роль аналітико-пошукової діяльності з визначення наслідків педагогічних дій і варіативність дій, скорочується набір “проб” і “помилко”, з’являється прагнення знайти всі можливі рішення для цього завдання, істотно розвиваються вольова й мотиваційна сфери педагогічної свідомості й до певної міри емоційно-почуттєва [4; 8].

Основний акцент при застосуванні “контекстного” підходу до підготовки майбутніх вчителів ставиться на створення умов, що дають змогу імітувати реальні педагогічні події (одиниця навчання - не “порція” знань, не навчальне завдання, а педагогічна дія у всій її повноті й суперечливості), що передбачає проведення рольових, ділових, організаційно-діяльницьких ігор, тренінгів, мікрореконструкцій, інтенсивної безперервної педагогічної практики, педагогічно спрямованої психотехніки, освоєння педагогічних технологій. Контекстний підхід полегшує перехід від навчальної діяльності до педагогічної, від розвитку педагогічної свідомості – до розвитку педагогічної культури. Наближення навчального процесу до професійної діяльності розвиває як інтелектуальну, так і вольову, емоційно-почуттєву й мотиваційну сфери педагогічної свідомості студента [1; 10].

“Знаннєвий” і “задачний” підходи створюють необхідні умови й передумови для реалізації контекстного підходу, адже не буде ефективним навчання, яке починається із гри й тренінгів без попереднього засвоєння мінімального педагогічного тезауруса й необхідних педагогічних умінь і навичок.

Таким чином, основними ознаками дидактичного процесу, спрямованого на розвиток педагогічної свідомості у майбутніх вчителів, є: 1) спільне придбання знань суб'єктами навчання, а не трансляція готового матеріалу; 2) постановка нових завдань, а не тільки вирішення поставлених викладачем; 3) постановка акценту не стільки на знаннях, скільки на способах його добування; 4) уміння займати власну позицію в навчальній ситуації, а не тільки готувати відповіді на запитання; 5) побудова власної освітньої траєкторії, а не виконання навчальних вказівок; 6) розуміння знання не як істини, а як моделі, що має обмежене застосування; 7) підготовка до непередбачуваних ситуацій, зміни ролей; 8) збереження і розвиток власної індивідуальності, а не тільки адаптація до обставин.

Все вищевикладене доводить, що в основу професійної підготовки, спрямованої на розвиток свідомості майбутнього педагога можуть бути покладені принципи діяльнісного навчання [2; 11, с. 234–240]:

1) *культуrowідповідності*: формування вміння розуміти і приймати культуру інших людей шляхом впровадження в процес навчання діалогу, дискусії, ігрових технологій, методу розв'язування педагогічних ситуацій, моделювання професійного середовища;

2) *автентичності змісту педагогічних дисциплін*: 1) розвиток герменевтичного досвіду; 2) підкреслення відмінності між фактом та інтерпретацією факту в ході викладання педагогічних дисциплін; 3) формування уміння знаходити відмінність між дійсністю й оцінкою; відчувати безпристрасну оцінку подій, вчинків;

3) *суб'єктності у навчанні*: орієнтація на виявлення й культивування індивідуальних особливостей, особистого педагогічного кредо, індивідуального стилю педагогічної діяльності; пошук технологій навчання, які припускають позицію суб'єкта навчання для тих, хто навчається;

4) *принцип поліфонічності у змісті освіти*: визнання пріоритету полісуб'єктного освітнього простору, в якому кожен учасник освітнього процесу є носієм багатьох ролей; поліфонічність внутрішнього світу людини проявляється у внутрішніх діалогах, дискусіях, боротьбі думок особистості із самою собою, у міжсуб'єктній взаємодії особистості з іншими.

У процесі освіти, побудованої на зазначених принципах, не тільки відбувається становлення наукової педагогічної свідомості, але й її реалізація, що проявляється в набутті професійної компетентності.

Спираючись на попередній виклад і власний досвід експериментального викладання, ми пропонуємо технологію розвитку педагогічної свідомості майбутнього вчителя, яка детермінує його професійний саморозвиток і дає змогу універсально підійти до вирішення проблеми. Технологія включає: 1) чотири стадії зміни поведінки (підготовку, усвідомлення, переоцінку, дію); 2) процеси, що відбуваються на кожній стадії (мотиваційні, когнітивні, афективні, поведінкові); 3) комплекс методів впливу (традиційні й активні). Крім того, змістова частина цієї технології повинна відображати дві найважливіші характеристики контекстного навчання [8, с. 229]: 1) суб'єкт навчання повинен весь час перебувати в діяльнісній по-

зиції, предмет якої поступово перетворюється із навчального в професійний; 2) вимоги професійної діяльності є системоутворювальними, вони задають контекстний принцип побудови й розгортання не тільки окремих дисциплін, а й змісту всієї підготовки спеціаліста.

1. Стадія мотиваційної підготовки студента до активного включення в процес зміни власного поведіння. Етапи: 1) просвітницька робота з майбутніми педагогами, індивідуальні консультації; підсумок – виділення проблем, значущих для професійного розвитку; 2) комплекс “вправ, що розігрують”; підсумок – ефективність подальшої роботи групи, мотиваційне включення в процес; формування у студентів, з одного боку, почуття безпеки при взаємодії із психологами, з іншого боку – значущості психологічних знань, здатних стати технологією в майбутній педагогічній діяльності; 3) визначення за результатами психолого-педагогічних практик, до якого типу педагогів відноситься кожний студент: *I тип* – студент не має серйозного наміру змінити своє поведіння. Не проявляє інтересу до пропонуєваних нових технологій, інновацій, схильний перебільшувати позитивні сторони свого стилю діяльності; *II тип* – студент починає предметно розглядати можливість зміни свого поведіння, але рішення ще не прийняте; *III тип* – студент має намір змінити своє поведіння найближчим часом, і розглядає практичні заняття з психолого-педагогічних дисциплін як важливий крок у напрямі оптимізації свого поведіння.

2. Стадія усвідомлення необхідності зміни власного поведіння. Основний процес зміни – когнітивний; рефлексія своїх сильних і слабких сторін на підставі отриманих знань про розвиток своїх інтелектуальних структур; усвідомлення й оцінювання можливих шляхів свого професійного зростання у майбутньому шляхом формування системи психологічних знань; розвитку процесів рефлексії за допомогою тренінгу, спрямованих на самопізнання.

3. Стадія переоцінки в розумінні розвитку інтелектуальних структур. Основний результат – вибір і ухвалення рішення діяти; супроводжується шляхом використання не тільки когнітивних, а й афективних процесів зміни; переоцінка відбувається в процесі виконання ділових ігор, дискусій;

4. Стадія дії – апробація нових способів поведіння, що опираються на “Я-концепцію”, яка змінюється в процесі контекстного програвання педагогічних ситуацій на заняттях. Основний результат – стійкість до стимулів, що провокують стереотипне поведіння, і заохочення самого себе до прийняття конструктивних рішень.

У цій технології порядок зміни поведіння студента розглядається не як лінійний рух, а як процес, що відбувається по спіралі. При кожній спробі змінити своє поведіння за допомогою викладача (розвинути ту або іншу інтегральну характеристику) майбутній учитель проходить через вищезазначені стадії. Чим більше спроб відбувається, тим більше нового свідомого досвіду здобуває студент, тим вище рівень його професійної самосвідомості й відповідно до рівня самосвідомості – динаміка професійного розвитку, заснованого на саморозвитку.

У становленні педагогічної свідомості визначальну роль відіграють когнітивна й мотиваційна сфери свідомості, тому рівень сформованості педагогічної свідомості можна оцінювати відповідно до рівня розвитку цих сфер свідомості. Підставою для визначення рівнів розвитку педагогічної свідомості є сутність і характер провідної педагогічної діяльності. Ми виділяємо такі рівні сформованості наукової педагогічної свідомості: формальний (перехідний від повсякденного до наукового); методичний – на перший план виступає інтелектуальна сфера; технологічний – ґрунтується на понятійному мисленні з елементами наочно-образного; теоретичний – повністю ґрунтується на понятійному мисленні, на теоретичних педагогічних знаннях і на значному педагогічному досвіді; креативний – на основі глибоких теоретичних пізнань, понятійного мислення, практичного досвіду й творчого потенціалу створюються педагогічні технології, складаються нові теорії, які мають інноваційне значення. Природно, що у студента може бути сформована наукова свідомість тільки на формальному, методичному й технологічному рівнях. Однак її сформованість навіть на початковому рівні в процесі навчання є детермінантою переходу на вищий рівень свідомості в процесі адаптації до реального педагогічного процесу.

Висновки. Ми можемо зазначити, що сучасна педагогічна свідомість – це певний орієнтир професійної педагогічної діяльності, за допомогою якого набувається власний досвід. Подані в попередньому викладі складові розвитку педагогічної свідомості при достатній їх сформованості і функціонуванні дають змогу студентам підніматися на вищий щабель професійної компетентності. Впровадження технології розвитку свідомості в процес навчання уможливорює для майбутнього педагога вихід углиб професійних відносин, названих у філософії духовно-практичними, пов'язаними з перебудовою свідомості, із трансляванням у царину життєвих змістів. Ця технологія може стати основою психологічного практикуму, спрямованого на зміну педагогічної свідомості майбутнього вчителя.

Список використаної літератури

1. Атанов Г. А. Деятельностный подход в обучении / Г. А. Атанов. – Донецк : ЕАИ-пресс, 2001. – 160 с.
2. Беляева Л. А. Социокультурные основания педагогической деятельности : дис. ... д-ра филос. наук : 09.00.01 / Беляева Людмила Алексеевна. – Екатеринбург, 1994. – 327 с.
3. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход : метод. пособ. / А. А. Вербицкий. – Москва : Высшая школа, 1991. – 204 с.
4. Гусак П. М. Підготовка учителя: технологічні аспекти / П. М. Гусак. – Луцьк : Вежа, 1999. – 278 с.
5. Днепров С. А. Педагогическое сознание: теория и технологии формирования у будущих учителей : монография [Электронный ресурс] / С. А. Днепров // Образование: исследовано в мире. – Режим доступа: <http://www.oim.ru/>.
6. Кузьмінський А. І. Наукові засади методичної підготовки майбутнього вчителя математики : монографія / А. І. Кузьмінський, Н. А. Тарасенкова, І. А. Акуленко. – Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2009. – 320 с.
7. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения / И. Лернер. – Москва : Педагогика, 1981. – 186 с.

8. Лісіна Л. О. Підготовка вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти до конструювання навчальних технологій: теоретико-методологічний аспект : монографія / Л. О. Лісіна. – Запоріжжя : Плюс 73, 2011. – 472 с.
9. Митина Л. М. Учитель как личность и профессионал (психологические проблемы) / Л. М. Митина. – Москва : Дело, 1994. – 216 с.
10. Педагогика и психология высшей школы : учеб. пособ. / М. В. Буланова-Топоркова, А. В. Духавнева, Л. Д. Столяренко и др. ; под. ред. М. В. Булановой-Топорковой. – 2-е изд., доп. и перераб. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. – 544 с.
11. Психология и педагогика : учеб. пособ. для вузов / сост. и отв. ред. А. А. Радугин ; научн. ред. Е. А. Кротков. – Москва : Центр, 1997. – 256 с.
12. Сорокоумова Е. А. Педагогическая психология : краткий курс / Е. А. Сорокоумова. – Санкт-Петербург : Питер, 2009. – 176 с.

Стаття надійшла до редакції 29.08.2014.

Лисина Л. А. Технология развития педагогического сознания будущего учителя

В статье проанализированы структура и условия развития педагогического сознания учителя; обоснованы методологические подходы и принципы становления педагогического сознания; раскрыты факторы влияния на формирование научного педагогического сознания студентов в процессе обучения; обоснована технология развития педагогического сознания будущих учителей и определены уровни её сформированности.

Ключевые слова: педагогическое сознание, структура педагогического сознания, условия развития сознания, контекстный подход к обучению, технология развития сознания.

Lisina L. Technology Development of Pedagogical Consciousness of a Future Teacher

The article maintained that high level of pedagogical consciousness teachers are not just positively influences the effectiveness of the educational activities, but also is a fundamental condition for professional development of the teacher; analyzes the concept of "consciousness", "pedagogical consciousness, scientific pedagogical consciousness"; the content of the intellectual, volitional, moral, emotional, and motivational components of pedagogical consciousness and psycho-pedagogical conditions of development; factors influencing the formation of consciousness of students in the learning process: the development of cognitive activity; awareness of the unconscious, the formation of an adequate self-assessment; the author proves the necessity of combining contextual approach to the learning process of students with "snanam" and "sudacrem"; highlights the main features of the didactic process aimed at the development of pedagogical consciousness, it is proved that the training aimed at the development of the consciousness of future teachers based on the principles of active learning; the technology development of pedagogical consciousness of future teachers, which determines his/her professional self-development and allows universal approach to solving problems development of scientific pedagogical consciousness; technology includes: 1) four stages of behavior change (training, awareness, change, effect); 2) the processes occurring at each stage (motivational, cognitive, affective, behavioral); 3) the complex methods of influence (traditional and active); by an experimental study determined the levels of development of scientific pedagogical consciousness: a formal, methodological, technological, theoretical; creative.

Key words: pedagogical consciousness, the pedagogical structure of consciousness, the conditions of development of consciousness, contextual approach to learning, technology for the development of consciousness.